

Remissvar på *Förbättrade möjligheter för elever att utveckla sitt nationella minoritetsspråk (SOU 2017:91)*

Avgränsning av remissvaret

Institutet för språk och folkminnen (ISOF) lämnar härmed synpunkter på betänkandet *Förbättrade möjligheter för elever att utveckla sitt nationella minoritetsspråk* (SOU 2017:91). Myndighetens synpunkter berör på ett översiktligt plan utredningens förslag. De mer detaljerade förslagen om hur undervisningen i nationella minoritetsspråk bör regleras och organiseras har ISOF inga synpunkter på, eftersom de ligger utanför myndighetens verksamhetsområde.

Allmänna synpunkter

Utredningens övergripande syfte har varit att lämna förslag som kan öka och förbättra tillgången till undervisning i och på de nationella minoritetsspråken. Mer specifikt har förslagen gällt förbättrade villkor för modersmålsundervisningen och den tvåspråkiga undervisningen i grund- och gymnasieskolan, som i dag erbjuds i liten utsträckning för de territoriella språken finska och samiska, och inte alls för det territoriella språket meänkieli. Någon tvåspråkig undervisning för de territoriellt obundna språken jiddisch och romska erbjuds inte heller.

Språklagen (SFS 2009:600) anger att ”den som tillhör en nationell minoritet [ska] ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket”(§14) samt att ”det allmänna ansvarar för att den enskilde ges tillgång till språk enligt 14 §”(§15).

Tillgång till språk måste erbjudas i en obruten språk- och utbildningskedja, från förskolan till universitetet, för att barn och unga som tillhör de nationella minoriteterna ska ha en reell möjlighet att lära sig, utveckla och använda sitt

minoritetsspråk. Av det skälet ser ISOF positivt på utredningens förslag om att stärka rätten till modersmålsstöd i förskolan och förskoleklassen, samt förslaget om att lyfta ut undervisningen i de nationella minoritetsspråken från ämnet *Modersmål* och i stället placera den i ett nytt skolämne som benämns *Nationella minoritetsspråk*. Det nya ämnet föreslås ligga inom timplanen för grundskolan och gymnasieskolan, samt ha en minsta garanterad undervisningstid.

ISOF stödjer också utredningens förslag om en översyn av skollagens rättigheter för barn i förskola och förskoleklass att utveckla sitt nationella minoritetsspråk.

Kap. 10. De nationella minoritetsspråken i förskolan och förskoleklassen

ISOF välkomnar utredningens förslag om att rätten till modersmålsstöd inom förskolan och förskoleklassen ska ses över.

Förskolans verksamhet lägger grunden till barns språkutveckling under skoltiden. Den spelar därför en avgörande roll för de nationella minoritetsspråkens revitalisering, både ur individens perspektiv och ur samhällets. En granskning av implementeringen av förskolebarns språkliga rättigheter bör därför vara prioriterad.

Skollagens nuvarande bestämmelser ger barn med andra modersmål än svenska rätt att i förskolan få utveckla sin kulturella identitet och sin förmåga att kommunicera på såväl svenska som modersmålet.

De senaste åren har ett ökande antal kommuner tagit bort förskolornas möjlighet att anlita externa, ambulerande pedagoger som erbjuder regelbundet modersmålsstöd. Besluten bygger på en tolkning av förskolans läroplan som anger att förskolornas arbete med kulturell identitet och modersmålsstöd ska vara integrerat i den reguljära verksamheten.

Att förskolans ordinarie personal skulle ha möjlighet att erbjuda modersmålsstöd till samtliga flerspråkiga barn i sin verksamhet förefaller vara en god ambition, men mycket svår att realisera. I synnerhet bör det gälla förskolor med många olika

modersmål i barngruppen. Särskilt utsatta är barn som tillhör de nationella minoriteterna, på grund av den utbredda bristen på minoritetsspråkiga pedagoger.

Med anledning av denna utveckling menar ISOF att det är angeläget att modersmålsstödet reglering och implementering ses över.

Kap 5.2. Gemensamma och olika förutsättningar för undervisning i de nationella minoritetsspråken

I dag ges kurser i de nationella minoritetsspråken med ojämna intervaller på de högskolor som har i uppdrag att ge utbildning i språken. De samiska språken ges som enskilda kurser vid Uppsala och Umeå universitet. Stockholms och Uppsala universitet ger kurser i finska. Jiddisch kan läsas vid Lunds universitet på olika nivåer. Undervisning i meänkieli är under uppbyggnad vid Umeå universitet. Södertörns högskola har det nationella ansvaret för utbildningar i romska, men har ännu inte lyckats få till stånd någon undervisning.

Ämnesundervisningen utgör grunden för en fungerande och långsiktig lärarförsörjning, vilket innebär att etablerandet av ämnesutbildningar bör ha högsta prioritet. Den kortare uppdragsutbildning av modersmållärare som genomförts för finska, meänkieli, romska och samiska har stor betydelse för modersmålsämnet, men kan inte ersätta behovet av ämnesutbildningar.

En förutsättning för att ämnesutbildningar ska kunna etableras är dock att de högskolor som tilldelats nationellt ansvar får tillgång till den språkvetenskapliga expertis som är möjlig att frambringa för vart och ett av de nationella minoritetsspråken. Detta är viktigt även i de fall det innebär att kompetensen behöver sökas utanför Sveriges gränser.

En annan förutsättning för att ämnesutbildning ska fungera i realiteten är att de kurser som ges på gymnasienivå i de nationella minoritetsspråken är högskoleförberedande, vilket utredningen också föreslår.

Kap 9.4. Formell kartläggning av tvåspråkig undervisning

Utredningens föreslår att Skolverket ska få i uppdrag att återkommande samla in data om tvåspråkig undervisning, såsom redan i dag görs för modersmålsämnet.

I sammanhanget vill ISOF peka på behovet av att samtidigt se över och kvalitetssäkra den datainsamling som görs för modersmålsundervisningen. Med tanke på att det inte samlas in någon officiell statistik över modersmålstalare i olika språk i Sverige, är den data som tas fram om språkundervisning betydelsefull. Den bidrar till att ge en bild, inte bara av utbildningssektorn, utan av språksamhället överlag.

Gedigen statistik om modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning i de nationella minoritetsspråken är dessutom särskilt angelägen, eftersom den förväntas bidra till en högre kvalitet i uppföljningen av minoritetspolitiken.